

Melyik sorban ?

Majtényi Mihály

Talán furcsa, amit itt elmondok — még önmagamnak is. Gépen írok évtizedek óta, írógépen fogalmazok. S amint az ember, ha kézzel ír, a betűt szinte tudat alatt veti oda, hogy összeálljon a szó... aki gépen ír, a gondolatot követve ugyancsak szinte tudat alatt — nem a szemével, az értelmével — ott tudja a betűk helyét az írógép klaviatúrájának négy sorában, a négy sor valamelyikében. Ott remeg az „o” betű, valamelyik sorban és várja jelenését, meg a „b” betű, s most, hogy előttem van, látom, hogy az előbbi a harmadik sorban van, jobbról a harmadik, a „b” betű pedig az alsó sorban a közepén. De ha behunyam a szemem hirtelen és nem látom a klaviatúrát — mégsem tudom, melyik betű melyik sorban van.

Vakon is rátalálok, de ha rágondolok, elhomályosul az egész és... nem tudom a betűk helyét a sorokban. Gondoltál már erre?

Milliószor leütötted, igen, milliószor; majdnem olyan tartozéka az életednek, mint a lélegzés, mégsem tudnád sorra elmondani a betűket. Meg kellene tanulni ezt a sorrendet... viszont aki megtanulja, az olyasmit tud, aminek sohasem veszi gyakorlati hasznát — a gyors kopogtatáshoz éppen az a tudatalatti sorrend kell! Mondják, hogy az ötujjas, tízujjas rendszerben majdnem minden ujjnak megvannak a maga betűi, tehát még abban a tökéletes rendszerben is az ösztönre bizzák, az ujjak ösztönére, a gyors gépelést.

Az önkínzásig menő próbálkozás, hogy elmondd a betűk sorát — még ha puskacső előtt kellene is vallani —, csődöt mond. Pedig a géppel való örök eljegyzettségem elmegy addig (mint ahogy az írott betűket a levegőbe rajzolja az ember), hogy a levegőbe tudom rajzolni a sorrendet, melyik ujjammal hova ütök, és az elgondolt szó kopogtatási képletét holtbiztosan megtalálom egy képzeletbeli klaviatúrán. És mégsem tudom, nem és nem, hogy melyik betű melyik sorban van.!

Te is így vagy vele? Adj már valami megnyugtató választ, hogy mindenki így van vele. És az órával is mindenki így van: ha azt mondd, hogy

öt óra harminc vagy félhat, ahhoz kell a mutatók állása. Maga a szó üres, rá kell vinni az óra képére, hogy megértse, hány óra is van pontosan. Eppen azért buktak meg azok az órák, amelyek csak számjegyeket mutatnak. És hogy az órák pergése nálam egy iskolai órarend beosztása a gyermekkorból, a napoké is egy képzeletbeli naptár, az éveké pedig... de hagyjuk ezt talán. Tele vagyunk titkokkal. Soha életemben nem fogom másként megtudni, hogy nő-e a hold vagy fogy, mint azzal a gimnáziumi keppel, hogy a hold hamis, tehát ha crescit, vagyis — a szavak értelme szerint nő — es „c” betűt mutat, akkor voltaképpen fogy, ha pedig decrescit, tehát fogy... akkor voltaképpen növekszik.

Az égi C és D betűk titkai, az írógép rejtélyes, velemelő betűi, az óralapok, a tanrendszerű órabeosztás, a naptárlapok napjai és hetei és a rejtélyes évsorozat... mind, mind titok... te is így vagy vele? Adj már megnyugtató választ, ember!

Aztán itt van az a szó, hogy analfabéta. Szélesebb értelemben: aki nem tud írni-olvasni. Igen ám, de nekem volt egy öreganyám, az — kissé akadózva bár, de — olvasgatott imakönyvet, újságot... írni viszont nem tudott. Elnézte sóhajtván unokái kezében a nyikorgó palavesszőt, a nagyobbakéban az íróollát, ahogy szántja a betűt... de ő nem tudott írni. A betűismeret passzív részét, az olvasást, valahogy elsajátította, az aktív műveletet, a betűk pingálását, leírását, úgy látszik, soha.

Ezen sokáig tűnődtem — kicsit szégyelltem persze a nagymamát és sajnáltam — megerteni nem tudtam. Ha már eljutott az olvasásig, hogy nem jutott el az írásig is?

— Tudtam én, fiam, írni... tudtam! De sohasem írtam és... elfelejtettem!

Lehet ez? Nem lehet, mondtam én. Nem lehet. A nagymama olvasta a nyomtatott, sőt az írott betűt is el tudta olvasni... de ha írnia kellett, egyetlen betűt lerajzolt, aztán tűnődve megállt:

— Nem megy!

Ez jutott eszembe a minap. Rádöbbsentem tudniillik valamire. Sokat olvasok nemetül, gótbetűt is persze (egy kicsit megtrájdul az ember feje, mert jobban oda kell figyelni), s egy nap rajöttem, hogy már nem tudok gótbetűkkel írni! Pedig tanultam, sokat írtam gótbetűket, s ha írtek gótbetűs szöveget tesznek elem, folyékonyan olvasom. De ha írni kell, elkezdem szépen... lerajzolok egy-két betűt, az „e” betűnél azonban már kétség száll meg... fejtunik a gót „e”, mint valami távoli ismerős képe... ha meglátnám, tudnám egy pillanat alatt, de így, önmagától, nem megy! Nem lenne nagy dolog előszeani valami könyvet, gyakorolni, de ugyan minek? A latinbetűs írás a németben is kitűnően megteszi.

Szóval a nagymamának igaza volt. Elfelejtett írni, igenis elfelejtett. El lehet felejteni.

A lélek titkai ezek. Eppen, mint az írógép-klaviatúra titka — a sorrendet sosem tudom, és nem is fogom megtanulni soha. Csak úgy eltűnök néha furcsa dolgokon — amelyek még önmagának is furcsák —, ha bevallom őket.

Ez a saját mesterségemből, hivatásomból. Azt mondják, minden pálya őriz ilyen titkokat. Olvastam egyszer egy fogorvosról, aki halálverejtékezve szülést vezetett le és operált is... régi-régi fogások emléke villant fel benne a klinikáról, még az egyetemi évekből, régi tankönyvek lapjai, hiszen tanulta mind, de harminc év múlt el azóta. Azt írták róla, hogy kínlódva, szenvedve, de sikerült neki... én kételkedem benne, de lehet, hogy így volt!

S most valami meglepő más a lélek mélyéről. Mesélték nekem, hogy egy öreg kocsis egy birtokon — átállt a traktorra. Levizsgázott és hajtotta a gépet. S most jön a furcsa — a fiatalabbak megfigyelték —, csettintve

indít mindig. És simogatja olykor a gépet. És beszél hozzá. Nógatja, mint a Rárót és a Julcsát egykor. Ha van valaki a közelében, sokszor rájön a főnáságra és elröstelli magát. Hallgat. Ilyenkor azonban sehogy sem megy a dolog. S ha egyedül marad, vasparipájának hirtelen lólelke nő. Csodálkozol ezen? Én nem. A titkok itt élnek körülöttünk és bennünk.

Titok? A szakember bizonyára mosolyogva fejtené meg ezeket a jelenségeket, lelki alapjukat, de én csak ámuló laikus vagyok és itt lézengek csodálkozva. Nagymama pedig ott ül az égi mezőben — ő így képzelte el a folytatást —, és mosolyogva szól le rám: na látod, ugye, én mindig mondtam neked. Mindent el lehet felejtetni, csak a réteskészítést, azt soha! Még halálom évében is milyen rétest sütöttem neked, ugye?

S én lekopogom az egészet a gépen, amelyen harminchat billentyű van... a billentyűk helyét holtbiztosan tudom, rájuk hibázok a vaksötét éjszakában is, csak éppen... éppen a sorrendjüket, jaj kérem, sohasem fogom megtanulni!

Fekszem a sötét éjszakában és kínlódom veled... ott az „a” betű valahol szélről, érzi az ujjam, de melyik sorban, jaj melyik sorban?

